

зазначеним нормативним механізмам забезпечується фінансова незалежність судів та судової влади в цілому і покращується фінансова доступність правосуддя.

Вищезазначені проблеми потребують і оновлення комунікаційної політики судової влади пов'язаної як з викликами сьогодення (війна, відсутність необхідного фінансування, плинність кадрів та нестача суддів у судах), так і з необхідністю активного діалогу з громадськістю.

Список використаних джерел:

1. Звіт Європейської комісії щодо України в межах Пакета розширення ЄС. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/document/download/bb61ea6d-dda6-4117-9347-a7191ecef3f_en?filename=SWD_2023_699%20Ukraine%20report.pdf. (дата звернення 3 грудня 2024 року)

2. Там саме.

3. Звіт про діяльність Державної судової адміністрації України за 2023 рік. URL: https://dsa.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/dsa/2024/pidsumky_roboty_2023/%D0%97%D0%92%D0%86%D0%A2%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B4%D1%96%D1%8F%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C%D0%94%D0%A1%D0%90%D0%A3%D0%B7%D0%B0%202023_.pdf (дата звернення 3 грудня 2024 року)

4. Драма бюджету-2024: чим закрити діру у 41 млрд доларів та де взяти гроші на соціальні виплати. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/milyard-dolariv-defitsytu-yak-zakryvatymut-diru-v-byudzheti-2024/32710041.html> (дата звернення 3 грудня 2024 року)

Кравець Максим Юрійович,

*здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти
інженерно-енергетичного факультету Миколаївського національного аграрного
університету*

ПРОБЛЕМА ВІЛ/СНІДУ В СФЕРІ ПРАЦІ: ДОТРИМАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ПРАВ ПРАЦІВНИКІВ З ВІЛ-СТАТУСОМ

Глобальна криза, яка пов'язана з епідемією ВІЛ/СНІДу, вже декілька десятиліть, як і сьогодні, становить одну з найбільш серйозних загроз для розвитку та соціального прогресу. Колись проблема набула найбільшого поширення, але вона продовжує знищувати досягнуті за десятки років результати розвитку, підривати економіку, створювати загрозу безпеці та стабільності українського суспільства.

Епідемія у минулому справила спустошливий вплив та породила надзвичайну ситуацію [1, с. 122]. ВІЛ/СНІД завдав страждань хворим та їхнім близьким, водночас глибоко торкнувся соціально-економічних структур суспільства і створив (продовжує створювати) значну небезпеку для сфери праці. Народжена в минулому проблема зараз відбивається, зокрема, на найбільш продуктивній частині робочої сили [2, с. 98]. Через зниження продуктивності праці, зростання трудових витрат епідемія викликає скорочення доходів, змушує підприємства у всіх галузях економіки нести колосальні витрати, нести втрати між досвідчених та кваліфікованих працівників.

Крім того, із-за ВІЛ/СНІД порушуються основоположні трудові права. Вони виражаються, зокрема, у дискримінації та стигматизації працівників, які живуть із ВІЛ/СНІДом або постраждали від нього. Зрозуміло, наслідки від епідемії найсильніше позначилися на слабо захищених у соціальному плані громадян. Страждають також жінки та діти. Негативні обставини кризи також ускладнюють гендерну нерівність та проблему експлуатації дитячої праці.

Частка людей, яка заражається ВІЛ прибуває у працездатному віці, від 15 до 49 років. Наслідки епідемії негативно впливають на скорочення середньої тривалості життя, зокрема наша країна, у свій час, зазнала «демографічного ефекту димової труби», коли між людьми

похилого віку та підростаючим поколінням містився лише тонкий прошарок дорослого працездатного населення. Результати соціальних досліджень щодо постраждалих людей від ВІЛ/СНІДу в Україні різняться, але незважаючи на те, що існують різні дані, немає сумнівів, що кількість постраждалих сягає кількох десятків мільйонів.

У сфері праці ВІЛ/СНІД має негативні наслідки, такі як: - зниження пропозицій щодо робочої сили, стосується також і досвідчених та кваліфікованих працівників [3, с. 70]; - збільшується кількість відсутніх на роботі, знижується продуктивність праці, одночасно відбувається збільшення трудових витрат (витрати на перепідготовку кадрів, медичне обстежування та страхування); - при прийомі на роботу відбувається дискримінація та стигматизація на робочому місці; - через втрату своїх колег та страх перед інфекцією погіршується моральний стан працівників; - на систему соціального захисту та охорону здоров'я відбувається потужне зростання навантаження; - зростає навантаження на жінок, які змушені поєднувати роботу з доглядом за хворими членами сім'ї; - посилюється бідність за рахунок зниження сімейних доходів та продуктивності домашніх господарств; - кількість дітей, які стали сиротами або постраждали іншим чином постійно зростає, вони змушені кидати школу і йти працювати; - на жінок та молодих людей зростає економічний тиск, що змушує їх існувати за рахунок надання сексуальних послуг; - уповільнюються темпи розвитку, що призводить до послаблення національної економіки, як наслідок скорочення інвестицій та спад підприємницької діяльності.

Проблема ВІЛ/СНІДу завдає людям у сфері праці втрати, від цього страждає і економіка: зменшується прибутки підприємств; скорочується податкова база; знижується довіра споживачів та ділових кіл; відбувається демотивація іноземних та вітчизняних інвесторів. Втрати від епідемії стосуються також кваліфікованих працівників, які мають досвід. Негативні наслідки кризи не дозволяють зберегти спадкоємність у трудовій сфері, через розрив неформальних зв'язків, що забезпечують передачу знань та майстерності з покоління в покоління. Ставиться під загрозу розвиток кадрового потенціалу [4, с. 49].

Підхід до проблеми ВІЛ/СНІДу повинен ґрунтуватися на принципах поваги до прав людини. Дотримання прав людини - питання принципу, але це має ще й практичне значення [5, с. 56]. Через ВІЛ-статус працівники можуть бути обмежені у правах і навіть звільнені з роботи. Вони побоюються, що інформація про стан їхнього здоров'я може стати надбанням гласності. Більшість з них відмовляються проходити добровільне тестування, в цьому випадку ймовірна загроза зараження інших працівників. Частиною загальніших зусиль, спрямованих на створення атмосфери відкритості та довіри є дієві заходи профілактики, в основу яких закладено нетерпимість до дискримінації.

Законодавство формує практичні рекомендації щодо підготовки програм допомоги та профілактики ВІЛ/СНІДу у сфері праці:

1. Визнання ВІЛ/СНІДу проблемою, яка пов'язана з робочим місцем - вона безпосередньо зачіпає трудові ресурси.

2. Неприпустимість дискримінації - будь-яка дискримінація або стигматизація працівників з ВІЛ-статусом є неприпустимим.

3. Гендерна рівність - для запобігання поширенню ВІЛ-інфекції та боротьби з її наслідками першорядне значення має рівноправні гендерні відносини та підвищення соціальної ролі жінки у суспільстві.

4. Безпечне для здоров'я виробниче середовище - професійний ризик на робочому місці повинен бути мінімальним, а умови праці адаптовані з урахуванням стану здоров'я та можливостей працівників.

5. Соціальний діалог - успішна реалізація політики та програм боротьби з ВІЛ/СНІДом необхідна співпраця та довіра між роботодавцями та працівниками.

6. Неприпустимість скринінгу як умови для прийому на роботу та її продовження - обстеження працівників на ВІЛ повинно відбуватися добровільно та конфіденційно та не повинно використовуватися для скринінгу працівників та шукачів робочих місць.

7. Конфіденційність - доступ до персональних даних працівників з ВІЛ-статусом повинен бути обмежений та конфіденційний. Не можна вимагати від працівників та шукачів робочих місць особистих відомостей про ВІЛ [6, с. 71].

8. Продовження трудових відносин - працівники з ВІЛ-обумовленими захворюваннями повинні мати можливість продовжувати працювати у відповідних умовах, якщо це не протипоказано їм за медичними показаннями.

9. Догляд та підтримка - доступне медичне обслуговування для працівників з ВІЛ-статусом, допомога в рамках встановлених законом програм соціального та пенсійного забезпечення.

Зрозуміло, необхідна національна стратегія та програма дій щодо працівників з ВІЛ-статусом. Такі програми розробляються у процесі всебічного діалогу за участю уряду, організацій роботодавців та працівників, організацій [7, с. 209], які представляють осіб з ВІЛ/СНІДом, та з урахуванням думки фахівців відповідних секторів (охорона здоров'я). Рекомендується на регіональному та всеукраїнському рівні об'єднувати та координувати зусилля у боротьбі з ВІЛ/СНІДом.

Отже, наслідки ВІЛ/СНІДу, зрозуміло, очевидні, вони позначилися на окремих людях, у тому числі працюючих; державному та приватному секторі; на всьому суспільстві в цілому. Важливу роль у соціальному забезпеченні працівників з ВІЛ-статусом відіграють міжнародні та вітчизняні норми, які містять заходи у галузі профілактики, догляду та підтримки; сприяють дотриманню відповідних положень національного законодавства та спонукають роботодавців здійснювати моніторинг та оцінку таких заходів та дій.

Список використаних джерел:

1. Гнатюк Н. М. Дві сторони безпеки майбутнього: безпека та гігієна праці й екологічна політика підприємств. Екологічні та соціальні аспекти розвитку економіки в умовах євроінтеграції : матеріали X Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Миколаїв, 23-25 жовтня 2024 р.). Миколаїв : МНАУ, 2024. С. 121-124. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/18917>.

2. Іваненко В. С., Курепін В. М. Управління професійними ризиками на вітчизняних підприємствах // Проблеми та перспективи розвитку охорони праці : матеріали XII Всеукраїнської науково-практичної конференції курсантів, студентів, аспірантів та ад'юнктів, м. Львів, 12 травня 2022 р. Львів : ЛДУ БЖД, 2022. С. 97-99. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/11713>.

3. Іваненко В.С. Залучення фахівців сторонніх служб для проведення оцінки ризиків на робочому місці // OSHAgro – 2023 : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 3 жовтня 2023 р.). Київ : НУБіП України, 2023. С. 69-71. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/15935>.

4. Kurepin V., Lyamar O. (2024). Assessment of the State of Personnel Safety of Agricultural Enterprises with the Help of Relevant Performance Indicators. *Modern Economics*, 43(2024), 41-50. DOI:[https://doi.org/10.31521/modecon.V43\(2024\)-06](https://doi.org/10.31521/modecon.V43(2024)-06).

5. Іваненко В. С. Деякі методи оцінки професійних ризиків // Сучасні підходи до охорони праці в закладах професійної освіти : матеріали Усеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, Біла Церква, 26 жовтня 2022 р. Біла Церква : БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН УКРАЇНИ, 2022. С. 55-59. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/12472>.

6. Курепін В. М. Обмеження основних прав та свобод громадян: правила їх виконання // Захист прав людини в Україні: сучасний стан та перспектива вдосконалення : матеріали Науково-практичного круглого столу, присвяченого 75-й річниці проголошення Загальної декларації прав людини (м. Хмельницький, 8 грудня 2023 року). Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2023. 70-72 с. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/16953>.

7. Лазіс М. І. Позитивні тенденції до цінування здоров'я та благополуччя персоналу. OSHAgro – 2024 : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 30

вересня 2024 року). Київ : МОН України, Національний університет біоресурсів і природокористування України, Науково-виробничий журнал «Охорона праці», Європейське співтовариство з охорони, 2024. С. 207-209.
URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/18907>.

*Круговий Дмитро Сергійович,
аспірант Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України*

ЩОДО ПОРЯДКУ ВСТАНОВЛЕННЯ ПРИЧИННО-НАСЛІДКОВОГО ЗВ'ЯЗКУ МІЖ ЗАГИБЕЛЛЮ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯ УКРАЇНИ ТА ЗБРОЙНОЮ АГРЕСІЄЮ

У процесі реалізації особою права на справедливий суд у контексті предметної юрисдикції суду важливе значення мають межі обсягу компетенції суду, адже від наявності у суду повноважень щодо вирішення справи безпосередньо залежать як можливість ухвалення судом відповідного судового рішення по суті, так і доцільність звернення особи до суду як така.

Особливої ваги це питання набуває в аспекті можливості встановлення в порядку здійснення цивільного судочинства за процедурою окремого провадження певних фактів, що мають юридичне значення, зокрема, щодо встановлення факту загибелі при виконанні обов'язку військової служби військовослужбовця України внаслідок збройної агресії російської федерації проти України.

Необхідність встановлення такого факту в судовому порядку пов'язана із неможливістю у позасудовому порядку встановити (підтвердити) факт загибелі (смерті) військового не просто під час виконання своїх службових обов'язків, а саме внаслідок збройної агресії російської федерації. Встановлення цього факту є необхідним для набуття загиблими статусу жертви міжнародного збройного конфлікту, з подальшим отриманням членами сім'ї загиблого допомоги від гуманітарних організацій та можливості їх звернення до міжнародних судів із відповідними вимогами.

У свій час у практиці розгляду колегіями суддів різних палат Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду заяв про встановлення фактів, що мають юридичне значення, склалися принципово різні підходи до розуміння положень ст. 315 ЦПК України, що об'єктивно зумовило потребу в усуненні виявлених розбіжностей у передбачений чинним процесуальним законодавством спосіб.

Так, у справі № 711/7922/17 постановою Верховного Суду від 16.07.2020 [1] залишено без змін постанову суду апеляційної інстанції про відмову у задоволенні заяви. Зважаючи на наявність у заявника достатньо переконливих доказів загибелі сина під час проведення антитерористичної операції 23.08.2014 у зоні її проведення (постанова ВЛК УМВС України в Миколаївській області, довідка першого заступника командира, свідоцтво про смерть, акт про нещасний випадок (загибель), акт розслідування нещасного випадку), суд касаційної інстанції встановив відсутність підстав для висновку про наявність у заявника перепон для підтвердження факту загибелі сина внаслідок проведення антитерористичної операції, а також визнав правильним висновок суду апеляційної інстанції про те, що юридичний факт, про встановлення якого порушує у цій справі питання заявник (факт смерті внаслідок збройної агресії проти України зі сторони російської федерації), є загальновідомим та не може бути встановленим у порядку окремого провадження. У зв'язку зі смертю сина видано свідоцтво про смерть, а її причина не може бути встановленою у судовому порядку;

У справі № 707/52/17 постановою Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 23.06.2021 [2] рішення судів першої та другої інстанцій скасовано, провадження у справі закрито з таких мотивів: заявник має відповідні належні докази того, що її син загинув під час проведення антитерористичної операції в зоні її проведення (лікарське свідоцтво про смерть, де причиною смерті зазначено «отримана під час бойових дій в зоні антитерористичної операції вибухова травма»; наказ командира